

ประกาศสภาการพยาบาล

เรื่อง ชั่วโมงการทำงานของพยาบาลเพื่อความปลอดภัย

พ.ศ. ๒๕๖๙

สภาการพยาบาลตระหนักถึงหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่า การมีอัตรากำลังพยาบาลเพียงพอ และเหมาะสมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการให้บริการสุขภาพที่ปลอดภัยและมีคุณภาพแก่ผู้ป่วยและประชาชน รวมทั้งการปฏิบัติงานของพยาบาลที่มีชั่วโมงการทำงานต่อเนื่องยาวนาน หรือมีระยะเวลาพักระหว่างเวรไม่เพียงพอ อาจทำให้เกิดความเหนื่อยล้าจากการทำงาน เพิ่มความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุการไม่พึงประสงค์ ที่ส่งอาจผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้ป่วย คุณภาพชีวิตและความปลอดภัยของพยาบาลผู้ปฏิบัติงาน

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๒ (๑) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ และมติคณะกรรมการสภาการพยาบาล ในการประชุม ครั้งที่ ๒/๒๕๖๙ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๙ สภาการพยาบาล จึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศสภาการพยาบาล เรื่อง ชั่วโมงการทำงานของพยาบาลเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๖๙”

ข้อ ๒ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกประกาศสภาการพยาบาล เรื่อง นโยบายชั่วโมงการทำงานของพยาบาลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย ฉบับลงวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๐

ข้อ ๔ บรรดา ประกาศ ข้อกำหนด หรือกฎอื่นใด ขัดหรือแย้งกับประกาศนี้ ให้ใช้ประกาศนี้แทน

ข้อ ๕ ในประกาศนี้

“สถานพยาบาล” หมายความว่า สถานพยาบาลของรัฐ และสถานพยาบาลตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. ๒๕๔๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

“พยาบาล” หมายความว่า ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ และผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ที่ปฏิบัติงานในสถานพยาบาล

“ผู้บริหารการพยาบาล” หมายความว่า หัวหน้าพยาบาลหรือหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลหรือผู้อำนวยการฝ่ายการพยาบาลของสถานพยาบาล หรือชื่อที่เรียกเป็นอย่างอื่นที่เทียบเท่า

ข้อ ๖ ผู้บริหารการพยาบาล ต้องวางแผน ออกแบบและกำหนดแนวทางการจัดการเวลา การปฏิบัติงานของพยาบาลอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพและมีความปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วย ผู้รับบริการ และพยาบาล

ข้อ ๗ กำหนดให้มาตรฐานชั่วโมงการทำงานของพยาบาลในสถานพยาบาลไม่เกิน ๘ ชั่วโมงต่อวัน หรือ ๔๐ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ข้อ ๘ ผู้บริหารการพยาบาลต้องจัดตารางการปฏิบัติงาน โดยควบคุมให้ชั่วโมงการทำงานรวมของพยาบาลไม่เกินวันละ ๑๒ ชั่วโมง และไม่เกิน ๕๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ การคำนวณชั่วโมงการทำงานรวม ให้รวมถึงชั่วโมงการทำงานล่วงเวลา และชั่วโมงการปฏิบัติงานจริงจากการถูกเรียกตัว (On Call) ด้วย

การทำงานล่วงเวลาเป็นสิทธิของบุคคล และเป็นไปตามความสมัครใจ ทั้งนี้ ผู้บริหารการพยาบาลต้องจัดให้มีมาตรการป้องกันและควบคุมความเสี่ยงจากความเหนื่อยล้าของพยาบาล โดยมีเงื่อนไขการจัดตารางการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

(๑) กำหนดให้มีระยะเวลาพักฟื้นระหว่างเวร (Recovery time between shifts) ไม่น้อยกว่า ๑๑ ชั่วโมง

(๒) หลีกเลียงรูปแบบการจัดตารางเวรที่มีความเสี่ยงสูง โดยต้องไม่จัดให้กลับมาทำงานเวรถัดไปเร็วเกินไป (Quick return) แม้จะมีระยะเวลาพักฟื้นระหว่างเวรตามข้อ (๑)

(๓) จัดให้มีการฟื้นฟูภายหลังการปฏิบัติงานที่มีภาระสูงหรือเกินปกติ โดยจัดให้มีวันพักหรือเวลาพักชดเชยที่เหมาะสม

(๔) จัดให้มีช่วงเวลาพักสั้น ๆ หรือการงีบหลับเชิงกลยุทธ์ (Strategic napping) โดยเฉพาะในการปฏิบัติงานเวรกลางคืน โดยสถานพยาบาลต้องจัดสัดส่วนพื้นที่พัก และจัดระบบการดูแลผู้ป่วยทดแทนที่ปลอดภัย เพื่อลดความเหนื่อยล้าสะสมระหว่างการปฏิบัติงาน

ข้อ ๙ ผู้บริหารการพยาบาล ต้องไม่จัดตารางการปฏิบัติงานที่ทำให้พยาบาลปฏิบัติงานเกินวันละ ๑๒ ชั่วโมง

ในกรณีที่จัดให้ปฏิบัติงานวันละ ๑๒ ชั่วโมง ต้องไม่จัดให้ปฏิบัติงานติดต่อกันเกิน ๓ วันภายใน ๑ สัปดาห์ เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ซึ่งอาจนำไปสู่อุบัติเหตุไม่พึงประสงค์ หรืออาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้ป่วยและพยาบาล

ข้อ ๑๐ ในกรณีที่สถานพยาบาลมีความจำเป็นต้องจัดให้พยาบาลปฏิบัติงานเกินชั่วโมงการทำงานตามข้อ ๘ หรือข้อ ๙ ให้กระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นเร่งด่วนและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้ ต้องเป็นการพิจารณาและอนุญาตของผู้บริหารการพยาบาล

ในการพิจารณาอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้หมายถึง กรณีที่มีอุบัติเหตุที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ล่วงหน้า หรือมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้ป่วยในระดับวิกฤต ทั้งนี้ สถานพยาบาลต้องจัดให้มีแผนบริหารจัดการความต่อเนื่อง (Business Continuity Plan : BCP) และมาตรการแก้ไขปัญหาอัตรากำลังในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อมิให้มีการปฏิบัติงานเกินชั่วโมงการทำงานสะสมเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดติดต่อกันเกินกว่าช่วงเวลาที่เป็น

ข้อ ๑๑ เพื่อส่งเสริมความปลอดภัยของผู้ป่วยและพยาบาล และสนับสนุนการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรบุคคลด้านการพยาบาลอย่างเหมาะสม ผู้บริหารการพยาบาลควรหลีกเลี่ยงการจัดตารางการปฏิบัติงานแบบเวรหมุนตลอด ๒๔ ชั่วโมง (24-hour rotating shifts) ที่มีการเปลี่ยนช่วงเวลาการทำงานบ่อยครั้ง โดยเฉพาะรูปแบบที่อาจทำให้ระยะเวลาพักฟื้นระหว่างเวรไม่เพียงพอหรือก่อให้เกิดการกลับมาปฏิบัติงานเวรถัดไปเร็วเกินไป (quick return)

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจัดตารางเวรแบบหมุน ผู้บริหารการพยาบาลควรพิจารณาใช้การหมุนเวรแบบไปข้างหน้า (forward-rotating shifts) และต้องจัดให้มีระยะเวลาพักฟื้นระหว่างเวรไม่น้อยกว่า ๑๑ ชั่วโมง ทั้งนี้ ควรส่งเสริมการจัดเวรแบบคงที่ (fixed shifts) หรือรูปแบบผสม (hybrid shifts) ตามบริบทของหน่วยงาน โดยคำนึงถึงความสมัครใจของพยาบาล ลักษณะงานและความปลอดภัยของผู้ป่วย เป็นสำคัญ

ข้อ ๑๒ พยาบาลต้องตระหนักและพิจารณาถึงความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจของตนเอง ในการปฏิบัติงานก่อนการตัดสินใจปฏิบัติงานล่วงเวลา หรือการปฏิบัติงานต่อเนื่องหลายเวร (back-to-back shifts) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยต่อตนเอง ผู้ป่วย และผู้รับบริการ

ข้อ ๑๓ แม้ว่าการทำงานล่วงเวลาจะเป็นไปตามความสมัครใจของพยาบาล แต่ผู้บริหารการพยาบาล ต้องคำนึงถึงผลกระทบจากการทำงานต่อเนื่องยาวนานที่อาจก่อให้เกิดความเหนื่อยล้าและความไม่ปลอดภัยต่อผู้ป่วยและพยาบาล ทั้งนี้ อาจพิจารณาใช้การประเมินความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจ (Pre-Overtime Fitness for Duty Assessment) ก่อนจัดตารางการปฏิบัติงานล่วงเวลา หรืออนุญาตให้พยาบาลปฏิบัติงานล่วงเวลา

ข้อ ๑๔ ผู้บริหารการพยาบาล และฝ่ายบริหารของสถานพยาบาล ต้องจัดให้มีระบบสนับสนุนเชิงองค์กร เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากความเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout) ของพยาบาล โดยครอบคลุมทั้งการจัดการภาระงานและเวลาการทำงานที่เหมาะสม การส่งเสริมสุขอนามัยการนอนหลับ การจัดการความเครียด การดูแลด้านโภชนาการและการออกกำลังกาย รวมถึงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เอื้อต่อการฟื้นตัวของร่างกายและจิตใจ ลดความเหนื่อยล้าจากการทำงาน และสนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย

ข้อ ๑๕ ภายใต้ระบบสนับสนุนเชิงองค์กรตามข้อ ๑๔ ผู้บริหารสถานพยาบาลและผู้บริหารการพยาบาล ต้องส่งเสริมให้พยาบาลมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการจัดสมดุลระหว่างการทำงาน การพัฒนาตนเอง การดูแลครอบครัว และการพักผ่อนอย่างเพียงพอ โดยไม่ก่อให้เกิดภาวะหรือความเสี่ยงต่อความปลอดภัยจากการทำงาน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในการประกอบวิชาชีพการพยาบาล และลดความเสี่ยงจากความเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟในการทำงาน

ข้อ ๑๖ ให้ผู้บริหารการพยาบาลนำหลักเกณฑ์ตามประกาศนี้ไปใช้ในการจัดตารางการปฏิบัติงานของผู้ช่วยพยาบาลหรือพนักงานช่วยเหลือดูแลผู้ป่วย หรือบุคคลในทีมการพยาบาลโดยอนุโลม

ประกาศ ณ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๙

รองศาสตราจารย์ สุจิตรา เหลืองอมรเลิศ

นายกสภาการพยาบาล